

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 12 juni 1996 beslutat att bereda bl.a. lagutskottet tillfälle att senast den 26 juni 1996 avge yttrande över motionerna 1995/96:A45 av Lars Leijonborg m.fl. (fp), 1995/96:A46 av Alf Svensson m.fl. (kds) och 1995/96:A49 av Carl Bildt m.fl. (m) om sysselsättningsåtgärder (samtliga väckta med anledning av händelse av större vikt), i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Vidare har finansutskottet den 20 juni 1996 beslutat att bereda bl.a. lagutskottet tillfälle att senast den 26 juni 1996 avge yttrande över proposition 1995/96:222 Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering m.m. jämte motioner, i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Lagutskottet, vars beredningsområde berörs dels i motion 1995/96:A49 yrkandena 23 och 24 som gäller rekonstruktion av företag, dels i den med anledning av proposition 1995/96:222 väckta motionen 1995/96:Fi116 yrkande 13 av Gudrun Schyman m.fl. (v) som gäller avgifter för patent, får anföra följande.

Rekonstruktion av företag

Som en allmän bakgrund till de frågor som tas upp i motion A49 yrkandena 23 och 24 vill utskottet först översiktligt redovisa den nuvarande och kommande lagstiftningen på ifrågavarande område.

Efterlevnaden av civilrättsliga regler om betalningsskyldighet garanteras i sista hand av att gäldenärens egendom tvångsvis genom konkurs kan användas att tillgodose fordringsägarna. De väsentligaste bestämmelserna om konkurs finns i konkurslagen (1987:672). Vid sidan av konkurslagen finns flera andra lagar som har betydelse för konkursinstitutets funktion. Härvid kan särskilt nämnas förmånsrättslagen (1970:979) och lönegarantilagen (1992:497) samt den nyligen av riksdagen antagna lagen om företagsrekonstruktion, som träder i kraft den 1 september 1996 (prop. 1995/96:5, bet. LU11, rskr. 279).

Konkurslagen utgår från att, när flera borgenärer inte kan få betalt fullt ut för sina fordringar, förlusten i princip skall fördelas proportionellt i förhållande till vars och ens fordran. Konkursens primära uppgift är att tillhandahålla ett system för att tvångsvis tillgodose de konkurrerande betalningsan-

språken. När konkurs inträffat skall, om medel finns i konkursboet, betalning först utgå för konkurskostnaderna och för annan skuld som konkursboet ådragit sig (s.k. massagäld). Av boets återstående medel sker därefter utdelning till borgenärerna i en viss ordning, den s.k. förmånsrättsordningen.

Bestämmelserna om i vilken ordning olika fordringar skall betalas finns i förmånsrättslagen. I förmånsrättslagen skiljs mellan särskild förmånsrätt och allmän förmånsrätt. Särskild förmånsrätt gäller vid utmätning och konkurs samt belastar viss egendom. Särskild förmånsrätt följer bl.a. med företagshypotek, varmed avses en säkerhetsrätt på grund av in-teckning i en näringsidkarens lösa egendom, och med in-teckning i fast egendom. Allmän förmånsrätt gäller endast vid konkurs och avser all egendom som ingår i gäldenärens konkursbo. Allmän förmånsrätt har t.ex. under vissa förutsättningar fordringar på *skatt* samt vissa fordringar på *lön*. Förmånsrättslagen reglerar den in-bördes företrädesrätten mellan särskilda förmånsrätter resp. allmänna förmånsrätter. Särskild förmånsrätt har i princip företräde framför allmän förmånsrätt. Fordran med bästa allmänna förmånsrätt har dock företräde framför exempelvis företagshypotek. Fordringar utan förmånsrätt, dvs. oprioriterade fordringar, har in-bördes lika rätt.

Lönegarantilagen kan allmänt sägas innebära att staten garanterar prioriterade lönefordringar enligt förmånsrättslagen och övertar fordringarna – med motsvarande förmånsrätt – samt inträder i konkursen som borgenär. Löne-förmånsrätten omfattar fr.o.m. den 1 juli 1994 endast lönefordringar som har förfallit till betalning under de sista sex månaderna av arbetstagarens anställningstid hos konkursgäldenären och inte tidigare än tre månader före konkurssökningen.

Lagen om företagsrekonstruktion innefattar ett nytt insolvensrättsligt förfarande inom vars ram åtgärder kan vidtas för att rekonstruera sådana företag i kris som bedöms ha utsikter till en fortsatt lönsam verksamhet. En rekonstruktion kan innefatta såväl åtgärder som förbättrar rörelsens resultat som en uppgörelse med borgenärerna i form av ackord. Under den tid som en företagsrekonstruktion pågår har näringsidkaren i princip skydd mot exekutiva åtgärder från borgenärernas sida och mot att avtalsmotparter häver ingångna avtal. När en domstol beslutar om företagsrekonstruktion skall den samtidigt utse en rekonstruktör. Dennes uppgift är att utreda näringsidkarens problem och att lämna förslag till hur problemen skall lösas. Borgenärerna har insyn i och möjligheter att påverka rekonstruktionsförfarandet. För att underlätta rekonstruktioner gäller bl.a. att fordringar som grundar sig på avtal som träffas under rekonstruktionsförfarandet (s.k. nytillkomna fordringar) har bästa allmänna förmånsrätt och företräde till betalningar framför bl.a. fordringar med säkerhet i företagshypotek. Rätten att ansöka om företagsrekonstruktion tillkommer gäldenären och dennes borgenärer.

I motion A49 yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av förmånsrättslagen beträffande *förmånsrätt för skattefordringar* i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 23) och att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om reformeringen av systemet med *löneförmånsrätt och lönegaranti* (yrkande 24). Motionärerna anser att skatteförmånsrätten är en väsentlig omständighet när företag skall räddas genom en rekonstruktion. Vid rekonstruktioner är det mycket små

marginaler som avgör om en rekonstruktion skall komma till stånd eller inte. Därför bör, enligt motionärernas mening, skatteförmånsrätten tas bort. Ett mer jämbördigt regelsystem för samtliga fordringsägare, inklusive staten, skulle vara till fördel för alla parter. Om staten tvingades att bevaka sina fordringar på samma villkor som övriga fordringsägare skulle dessutom, anser motionärerna, oseriös företagsamhet sannolikt kunna upptäckas betydligt snabbare än vad som sker i dag. När det gäller lönegarantin anför motionärerna att nuvarande bestämmelser innebär risker för en snedvridning av konkurrensen genom s.k. bekvämlighetskonkurser. I motionen föreslås förenklingar som, enligt motionärerna, innebär ett fortsatt gott grundskydd för arbetstagarna, eliminering av riskerna för snedvridning av konkurrensen, förenklad administration och minskade utgifter för staten. Förslaget går bl.a. ut på att de medel som betalats in av arbetsgivarna till lönegarantifonden i stället skall betalas till försäkringskassan. Vidare bör, anser motionärerna, den koppling som i dag finns mellan lönegarantibestämmelserna och förmånsrätten upphävas.

Lagutskottet erinrar om att regeringen i slutet av år 1995 beslutat direktiv till en kommitté som skall utreda frågor om bl.a. förmånsrätt i konkurs och lönegaranti (dir. 1995:163). Kommitténs huvuduppgift är att ta ställning till dels om statens förmånsrätt för skatter bör slopas, dels om företagshypotek bör ges en annan ställning än det har i dag och dels om arbetstagares löneskydd vid arbetsgivarens konkurs kan förbättras utan att statens kostnader för lönegarantin ökar. De samhällsekonomiska konsekvenserna av eventuella ändringar i förmånsrättsordningen skall övervägas. En strävan bör enligt direktiven vara att förmånsrättsordningen och anslutande lagregler är så utformade att rekonstruktion av livskraftiga företag underlättas. När det gäller frågan om förmånsrätten för skatter och avgifter bör slopas skall enligt direktiven särskild vikt fästas vid de samhällsekonomiska aspekterna, bl.a. förmånsrättens inverkan på kreditgivningen till företag. De statsfinansiella konsekvenserna av ett avskaffande är en viktig faktor. Möjligheterna att genomföra lyckade företagsrekonstruktioner skall också tillmätas särskild betydelse. I fråga om löneförmånsrätten och lönegarantin skall utredningen enligt direktiven överväga på vilket sätt reglerna om lönegaranti och löneförmånsrätt bör ändras för att arbetstagarnas skydd skall bli så heltäckande som möjligt. Vikten av att stävja företagares missbruk av lönegarantin skall beaktas liksom statens kostnader för garantin. Av direktiven framgår vidare att utredningen är oförhindrad att lägga fram förslag som innebär att kopplingen mellan lönegarantin och förmånsrätten löses upp. Arbetet skall enligt direktiven vara avslutat senast den 31 december 1997.

Vidare vill utskottet erinra om att motionsyrkanden liknande de nu aktuella prövades i början av juni 1996 i samband med att riksdagen antog lagen om företagsrekonstruktion (se bet. 1995/96:LU11 s. 28). I sitt av riksdagen godkända betänkande konstaterade utskottet att den ovan redovisade kommittén fått i uppdrag att överväga de frågor som togs upp i de då aktuella motionsyrkandena. Med hänsyn härtill ansåg utskottet att yrkandena inte borde föranleda några initiativ från riksdagens sida. Enligt utskottets mening var det värdefullt att förmånsrättsordningen genom utredningen fick en allsidig belysning. Utskottet underströk vidare vikten av att utredningen, med hänsyn

till förmånsrättsordningens betydelse för företagsrekonstruktion, arbetar skyndsamt och att en remissbehandling av framlagda förslag kan komma till stånd redan under år 1997. Med det anförda avstyrkte utskottet bifall till de då aktuella motionerna.

Enligt utskottets mening har några nya omständigheter inte tillkommit som bör föranleda att riksdagen nu frångår de ställningstaganden som gjordes för tre veckor sedan. Utskottet anser därför att motion A49 yrkandena 23 och 24 för närvarande inte bör föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Avgifter för patent

Patent- och registreringsverket (PRV) handlägger ärenden angående patent. Av patentlagen (1967:837) framgår att det i patentärenden utgår avgifter av olika slag, bl.a. ansökningsavgifter och årsavgifter. Avgiftssystemet bygger på låga initialkostnader och progressiva årsavgifter. Tanken är att den som upprätthåller sitt patent även har framgång med sin uppfinning och då kan betala årsavgifter enligt en stigande skala. Avgifternas storlek fastställs av regeringen och framgår av en bilaga till patentkungörelsen (1967:838, ändrad senast 1996:225). Verksamheten vid PRV är helt avgiftsfinansierad. Anslaget uppgår till ett formellt belopp om 1 000 kr (se prop. 1994/95:100 bil. 13 s. 66 och bet. LU22).

Motion Fi116 innehåller ett yrkande som innebär tillkännagivande om att patentavgifterna skall halveras (yrkande 13). Enligt motionärernas mening är avgifterna i dag alltför höga och innebär att patent inte söks i erforderlig omfattning.

Enligt utskottets mening utgör avgifterna för att söka och upprätthålla patent endast en mindre del av de totala kostnaderna i ett patentärende. De stora kostnaderna torde i regel hänföra sig till arbetet med utformningen av ansökningshandlingar, exempelvis ombudsarvoden och översättningskostnader. De avgifter som utgår till PRV i patentärenden synes därför knappast påverka antalet patentansökningar. En minskning av avgifternas storlek skulle dessutom leda till antingen att PRV:s verksamhet måste finansieras på ett annat sätt än för närvarande eller att verksamheten fick skäras ned. Utskottet kan inte ställa sig bakom något av dessa alternativ.

Mot bakgrund av vad som sålunda anförts anser utskottet att motion Fi116 yrkande 13 bör avstyrkas.

Stockholm den 25 juni 1996

På lagutskottets vägnar

Agne Hansson

I beslutet har deltagit: Agne Hansson (c), Anita Persson (s), Bengt Kronblad (s), Carin Lundberg (s), Rune Berglund (s), Stig Rindborg (m), Eva Arvidsson (s), Bengt Harding Olson (fp), Anders Ygeman (s), Tomas Högström (m), Yvonne Ruwaida (mp), Birgitta Carlsson (c), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Marianne Carlström (s), Per Rosengren (v), Ann-Kristine Johansson (s) och Lennart Fridén (m).

1995/96:LU6y

Avvikande mening

Rekonstruktion av företag

Stig Rindborg, Tomas Högström, Marietta de Pourbaix-Lundin och Lennart Fridén (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som börjar med "Lagutskottet erinrar" och slutar med "vidare åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar de uppfattningar som förts fram i motion A49 att statens privilegium i form av förmånsrätt för skatter framför exempelvis leverantörer bör avskaffas samt att den otympliga och för staten kostsamma lönegarantin bör förenklas. Dessa förändringar skulle leda till omedelbara och påtagliga förbättringar när det gäller förutsättningarna för företagande.

Vad först gäller statens förmånsrätt för skatter konstaterar utskottet i likhet med motionärerna att rättsläget i dag – med de dåliga förutsättningarna som gäller för företagande – uppfattas som omotiverat och orättvist. Som anförts i motionen är skatteförmånsrätten en väsentlig omständighet när företag skall räddas genom en rekonstruktion. Staten är regelmässigt den borgenär som har bäst inblick i en gäldenärs betalningsförmåga. Staten kan därför på ett tidigt stadium bli varse tecken på betalningssvårigheter i ett företag. Om förmånsrätten för skatter och allmänna avgifter togs bort skulle staten få ett incitament att tidigare ingripa i ett företag som befinner sig i begynnande ekonomiska svårigheter. Staten skulle härvid som likaberättigad med andra oprioriterade fordringsägare få större möjligheter att verka för lösningar utom konkurs. Statens företrädare skulle vid ackordsförhandlingar inte behöva hävda att staten skall ha full utdelning innan exempelvis leverantörer får någon utdelning. Det allmänna kommer därmed att få ett större intresse av att medverka till ekonomiska uppgörelser mellan gäldenären och borgenärerna. Detta kommer att främja möjligheterna till företagsrekonstruktion. Ett annat väsentligt skäl att slopa förmånsrätten för skatter är att utdelningen till oprioriterade borgenärer härigenom skulle komma att öka. Därmed stärks leverantörernas ställning, och antalet följdkonkurser för denna borgenärskategori kan förväntas minska. Utskottet vill understryka att en sådan reform väsentligt skulle gynna borgenärernas ställning i allmänhet i ett rekonstruktionsförfarande och därmed skapa betydligt bättre förutsättningar för lyckosamma rekonstruktioner.

Enligt utskottets mening behöver några ytterligare utredningar i denna fråga inte komma till stånd. Erforderliga lagförslag, som har remissbehandlats, finns redan i Insolvensutredningens slutbetänkande (SOU 1992:113) Lag om företagsrekonstruktion. Regeringen bör, enligt utskottets mening,

omgående lägga fram ett förslag för riksdagen om avskaffande av förmånsrätten för fordringar på skatter och allmänna avgifter.

När det sedan gäller lönegarantin anser utskottet i likhet med motionärerna att ett nytt lönegarantisystem bör utformas efter förebild av den ordning som gäller inom den allmänna sjukförsäkringen. Härigenom skulle hanteringen av löneersättningen vid konkurs förenklas och kostnaderna nedbringas. De arbetsgivaravgifter som är avsedda att finansiera lönegarantisystemet bör sålunda tillföras försäkringskassorna. Försäkringskassan skall utbetala garantimedel till de anställda vilka förvaltaren i konkursen har anmält för kassan. Den anställda har sedan, som varje annan borgenär, att bevaka sin fordran enligt anställningsavtalet med arbetsgivaren. Det åligger förvaltaren att vid utdelning på lönefordran göra avdrag för vad löntagaren erhållit i lönegarantimedel från försäkringskassan. Systemet bör vidare möjliggöra för förvaltaren att vid avvecklingen av konkursföretaget eller en rekonstruktion låta anställda arbeta vidare. Genom det föreslagna systemet blir administrationen enklare och billigare samtidigt som möjligheterna till missbruk och otillbörliga konkurrensfördelar minskar. Det bör enligt utskottets mening ankomma på regeringen att i enlighet med de nu angivna riktlinjerna utforma förslag till ett nytt lönegarantisystem och därefter återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Vad lagutskottet sålunda anfört innebär att utskottet anser att motion A49 yrkandena 23 och 24 bör tillstyrkas.

Särskilt yttrande

Förmånsrättslagen

Agne Hansson (c), Bengt Harding Olson (fp), Yvonne Ruwaida (mp) och Birgitta Carlsson (c) anför:

När det gäller förmånsrättslagen vidhåller vi, var och en för sitt vidkommande, de synpunkter som förts fram i reservationerna 8, 9 resp. 10 i lagutskottets betänkande 1995/96:LU11 (s. 45–48) om en reformerad förmånsrättsordning som bl.a. bättre främjar rekonstruktionsförfaranden. Med hänsyn till att det gått endast tre veckor sedan riksdagen tog ställning i frågan finner vi det inte meningsfullt att nu i form av avvikande meningar upprepa våra ståndpunkter.